NAKŞÎ-i AKKİRMÂNÎ
(نقشیء آق کرمانی)

(ö. 1065/1655)

Mutasavvıf şair.

Divriği'de doğduğu belirtilmektedir (*Osmanlı Müellifleri,* I, 171). Asıl adı Ali olup hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. İstanbul'a giderek Halvetiyye'nin Ramazâniyye kolunun kurucusu Pîr Ramazan Efendi'ye intisap etti (Mehmed Şükrü, vr. 43a). Koca Mustafa Paşa Dergâhı'nda mânevî eğitimini tamamladıktan sonra şeyhi Murad Efendi'nin Kırım'a gitmesi üzerine irşad vazifesiyle bugün Ukrayna sınırları içinde bulunan Akkirman'a gönderildi. Bu sebeple bazı kaynaklar, Divriğili olmasından hiç bahsetmeden onun Akkirman'da yaşamış bir Halvetî dervişi olduğunu yazar. Vefatına kadar Sultan II. Bayezid'in Akkirman Kalesi içinde yaptırdığı tekkede şeyhlik yaptı. Şiirlerinde kullandığı Nakşî mahlasının kendisine ne sebeple verildiği belli değildir. Nakşî'nin ölümü için "hasta" kelimesi (Müstakimzâde, vr. 428a) ve "târâc-ı Nakşî" terkibi olmak üzere iki tarih düşülmüştür (Tuman, II, 1089). Kabri, Akkirman'da şeyhlik yapmış olduğu tekkenin hazîresindedir.

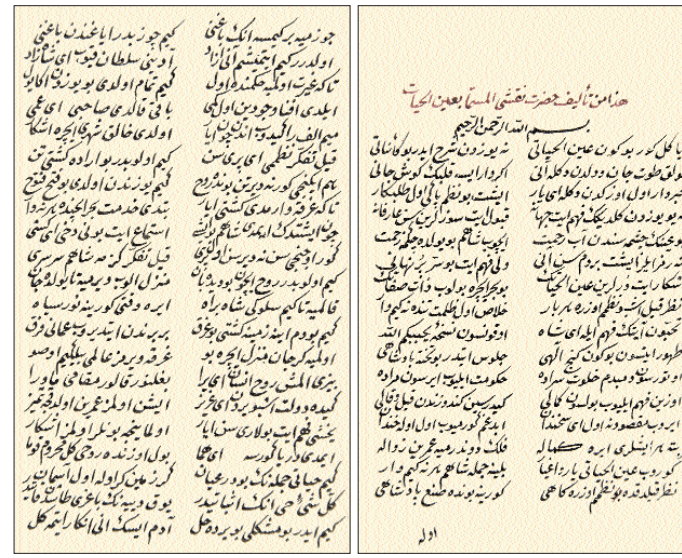

Nakşî-i Akkirmânî'nin *Aynü'l-hayât* adlı eserinin ilk ve son sayfaları (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3537)

Nakşî, daha çok müridlerini eğitmek amacıyla kaleme aldığı didaktik ve tasavvufî şiirlerinde hem hece hem aruz vezni başarıyla kullanmıştır. Şiirlerinde tasavvufî temalar ağırlıktadır. Eserlerini sanat gayesinden uzak, samimi, akıcı ve kolayca anlaşılabilecek bir dille ortaya koymuştur. Bu eserlerde Allah, Allah-âlem ilişkisi, zikir, ibadet, iman, aşk, âhiret hayatı, dünyanın geçici olması ve bazı gizli sırlar gibi konuları ele almıştır. İnsanın mutluluğunun hayatın anlamını bilmesiyle mümkün olabileceğini vurgulayan Nakşî eserlerinin temelini hep bu düşünce üzerine kurmuştur. Hüseyin Vassâf bu özelliğini vurgulamaktadır (*Sefîne,* vr. 12a vd.). Şiirlerine Zâtî Süleyman Efendi, Köstendilli Süleyman Şeyhî ve Abdullah Salâhî Uşşâkî gibi şairler tarafından şerhler yazılmıştır. M. Fuad Köprülü, Nakşî'yi Yûnus Emre takipçileri arasında zikrederken Rıza Tevfik Bölükbaşı onu Sokrat'la kıyaslamaktadır (Atik, s. 202).

Eserleri. 1. *Divan.* Kütüphanelerde altmış civarında yazma nüshası tesbit edilen divandaki 243 şiirin dördü kaside, biri terciibend, ikisi murabba, dördü muhammes, 206'sı gazel ve yirmi altısı hece vezniyle yazılmış şiirlerdir. Eser üzerine Hikmet Atik bir doktora çalışması yapmıştır (bk. bibl.). **2.** *Aynü'l-hayât.* Dinî-tasavvufî özellikteki bu didaktik mesnevi klasik tertipte olmayıp çeşitli yerlerinde tevhid, na't ve münâcâtlar bulunmaktadır. Şair eserinde bazı âyetlerin işârî tefsirini ve hadislerin tasavvufî şerhini yaparak insanları uyarmakta ve hayatın mânasını anlamak için kendi içlerine bakmalarını söylemektedir. Eserin birçok yazması mevcuttur (meselâ bk. TTK Ktp., nr. Y 451; TDK Ktp., nr. Yz A 472; DTCF Ktp., İsmail Saib Sencer, I, nr. 1021, Muzaffer Ozak I, nr. 802; Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 1464, Hacı Mahmud Efendi, nr. 3537, 3538). Eser kaynaklarda *Manzûme-i Aynü'l-hayât* olarak da zikredilmektedir (Aslanoğlu, s. 54). **3.** *Manzûme-i Gavriyye.* İşârî tefsir mahiyetinde kaleme alınan 4029 beyitlik bir mesnevidir. Şair bu eserinde birçok âyeti manzum şekilde tefsir ederek tasavvufî yorumlar yapmıştır. Belli başlı nüshaları Konya İzzet Koyunoğlu Müzesi (nr. 11330), Kıbrıs Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi (nr. A 1077), İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı (Osman Ergin, nr. 238, 319, 633), Süleymaniye (Hacı Mahmud Efendi, nr. 3392), Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (Muzaffer Ozak I, nr. 829) kütüphanelerindedir. **4.** *Esrarnâme.* Bu manzum eser de tasavvufî mahiyettedir. Kitapta Allah'ın insanlara akıl, fikir, ruh ve kalp olarak dört fazilet verdiği anlatılmaktadır. Bunlardan akıl daima Allah'ı hatırlama ve hakla bâtılı ayırma gayesini taşır. Kalbin yaratılması ve ruhun varlığı hakkındaki bilgilerden sonra Hz. Peygamber'le ilgili konulara yer verilerek onun zâhir ve bâtın ilmine vâkıf olduğu belirtilmektedir. Eserin bilinen tek nüshası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda kayıtlıdır (Osman Ergin, nr. 1708).

BİBLİYOGRAFYA :

Hüseyin Ayvansarâyî, *Vefeyât,* Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1375 vr. 53b; Safâî, *Tezkire,* Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2549, vr. 337b; Müstakimzâde, *Mecelletü'n-nisâb* (tıpkıbasım), Ankara 2000, vr. 428a; Köstendilli Süleyman Şeyhî, *Bahrü'l-velâye,* Berlin Staatsbibliothek, nr. 1683; *Osmanlı Müellifleri,* I, 171; Hüseyin Vassâf, *Sefîne,* V, vr. 12a vd.; Mehmed Şükrü, *Silsilenâme-i Sûfiyye,* Hacı Selim Ağa Ktp., Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 1098, vr. 43a; Köprülü, *İlk Mutasavvıflar* (İstanbul 1919), Ankara 1981, s. 346; Rıza Tevfik, "Nakşî Efendi", *Yeni Sabah Gazetesi,* İstanbul 26 Ağustos 1944, 2 Eylül 1944, 8 Eylül 1944; İbrahim Aslanoğlu, *Divriği Şâirleri,* İstanbul 1961, s. 54-60; Vasfi Mâhir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi,* Ankara 1968, s. 302; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (haz. Cemâl Kurnaz – Mustafa Tatcı), Ankara 2001, II, 1089; "Nakşî", *Büyük Türk Klâsikleri,* İstanbul 1987, VI, 38; Ali Yılmaz, *Köstendilli Süleyman Şeyhî,* Ankara 1989, s. 280; Suat Umagan, *Nakşî Ali Akkirmânî, Aynü'l-Hayat: Tenkitli İnceleme-Metin* (yüksek lisans tezi, 1996), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; A. Halim Ulaş, *Nakşî Ali Akkirmanî: Hayatı, Sanatı, Edebi Şahsiyeti ve Ğavriye Mesnevisi* (yüksek lisans tezi, 1998), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Şerhleri,* İstanbul 2000, s. 35; Hikmet Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı: İnceleme-Metin* (doktora tezi, 2003), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 2-28, 104-140, 202; "Nakşî Ali", *TDEA,* VI, 505-506.

HİKMET ATİK

NAKŞÎ MUSTAFA DEDE

(ö. 1854)

Mevlevî şeyhi, şair, hattat, bestekâr ve neyzen.

Edirne'de doğdu. Öğrenimini burada tamamladı; Arapça ve Farsça öğrenimi yanında tasavvuf, edebiyat ve mûsiki dersleri alarak kendini yetiştirdi. Mevleviyye